

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforening.no

Hvordan kan fysiske hjerneprosesser gi opphav til bevissthet?

Gundersen S.

Bevissthet og fysisk virkelighet

158 s, ill. Oslo: Unipub, 2008. Pris NOK 229
ISBN 978-82-7477-365-3

Vår bevissthet skyldes hjerneprosesser og omfatter hele vår subjektive verden: Alt vi sanser, føler, tenker og husker. Men hvordan kan fysiske prosesser i hjernen gi opphav til vår bevissthet – et fenomen som ikke synes å passe inn i vårt naturvitenskapelige verdensbilde?

De siste årene har brakt en ny bølge av interesse for dette dype mysteriet. Nye metoder for kartlegging av hjerneaktivitet hos våkne mennesker har tent håp om fremgang. (Og endelig har vi funnet plass til dette temaet også i medisinstudiet, i Oslo.) Men kan mysteriet løses med naturvitenskapelige metoder?

Ståle Gundersen, som er førsteamanuensis i filosofi ved Universitetet i Stavanger, tar for seg disse store spørsmålene. Han gir en god oversikt over sentrale filosofiske teorier, og presenterer så sitt eget syn. Forfatteren henvender seg til et bredt publikum, inkludert studenter og forskere innen filosofi, psykologi, naturvitenskap og samfunnsfag, og er både konsis og dyptpløyende. Spesielt interessant er det at Gundersen gjør seg til talsmann for et relativt radikalt filosofisk standpunkt som man sjelden ser hevdet (men som jeg lenge har hatt interesse for): *nøytral monisme*. Ifølge monismen er bevissthet identisk med visse hjerneprosesser. Den forkaster altså forståelsen om at psyke og soma er radikalt forskjellige. Et slikt monistisk standpunkt er i seg selv ikke uvanlig; tvert imot, det dominerer dagens filosofiske debatt. Men de aller fleste monister hevder at bevissheten «egentlig bare» er noe fysisk; de er *fysikalister*. Nøytrale monister derimot, argumenterer for at virkeligheten i seg selv neppe er verken rent fysisk eller rent mental; den er trolig «nøytral», men gir opphav til forestillingene om både det men-

tale og det fysiske: To tilsynelatende ufor- enlige måter å beskrive den samme nøytrale virkeligheten på. Dermed ses bevisshets- problemet i lys av et generelt erkjennelses- problem som allerede Kant («Ding an sich/ Ding für mich»), Bertrand Russell og andre har påpekt: At vi aldri kan få *direkte* kjenn- skap til noe i den ytre, materielle verden. Våre opplevelser bygger jo på indirekte informasjon gjennom sans- og hjernepro- sesser, kodet i signaler som er vesensfor- skjellige fra det de representerer. Din opp- fatning av verden, inkludert din egen kropp, er derfor konstruert av din hjerne, som en «modell» eller et «kart» over det som finnes der ute. Det eneste vi kan forvente er *struk- turlikhet* mellom den ytre verden og vår bevisste opplevelse av den.

Det er prisverdig at Gundersen så sterkt vektlegger dette perspektivet, som jeg har savnet i andre nyere bøker om bevissthet. Likevel synes det tvilsomt om det er meningsfullt å hevde at de minste fysiske bestanddeler må ha iboende egenskaper som kan gi opphav til bevissthet når de kombineres. Det virker også for meg noe for upresist og pessimistisk å si at «hjerne- bevisshets-problemet vil forbli uløselig» ettersom vi ikke kan oppnå kunnskap om disse til grunnliggende egenskapene. Her er det vel (som så ofte ellers) rom for ulike *grader* av forståelse, og tross alt håp om at vi i betydelig grad kan *øke* vår forståelse og kunnskap, spesielt om hvilke typer hjerne- prosesser som gir opphav til bevissthet, til forskjell fra de mange som er ubevisste. Jeg savner en grundigere diskusjon av slike *nevrale korrelater til bevissthet*. Og ikke minst: Jeg savner en drøfting av begrens- ningene i vår menneskelige intuisjon og dermed den fundamentale usikkerheten i alle våre filosofiske spekulasjoner. Men alt i alt er dette en bok som jeg varmt vil anbefale alle som er fascinert av det som er blitt kalt «den største intellektuelle utfordring i det nye årtusen» (1).

Johan F. Storm

Fysiologisk avdeling
Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Litteratur

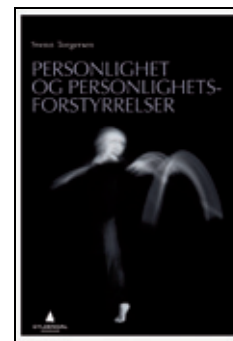
1. Dehaene S, Changeux JP. Neural mechanisms for access to consciousness. I: Gazzaniga M, red. The cognitive neurosciences. 3. utg. New York: Norton, 2004:1145-57.

Personlighetsforstyrrelser – ikke så stabile likevel?

Torgersen S.

Personlighet og personlighetsforstyrrelser

351 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2008.
Pris NOK 445
ISBN 978-82-05-36539-1

Svenn Torgersen, professor ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo er en av våre mest kjente forskere innenfor personlighetspsykologi, særlig med vekt på epidemiologisk forskning. Hans bok om personlighetsforstyrrelser

som kom første gang i 1995, er blitt en sentral lærebok for ulike grupper helsearbeidere, spesielt for leger og psykologer. Denne kommer nå i revidert utgave, ajourført for nyere epidemiologisk og nevrobiologisk forskning. Vi vet i dag langt mer om forekomst og kan dessuten – ifølge Torgersen – studere individuelle forskjeller på grunnlag av genetiske variasjoner, hjernestruktur og neurotransmittere.

Som tidligere er boken bygd opp som en reise fra undersøkelse av personlighetsbegrepet og tydeliggjøring av de sentrale personlighetsdimensjonene til gjennomgang av ulike typer forstyrrelser – i stor grad hentet fra DSM- og ICD-10-diagnostikk. Torgersen omsetter dette i gjenkjennelige kliniske typologier med ord hentet fra hverdagslivet. Det er kapitler om epidemiologi og om forløp av forstyrrelsene, om sammenheng mellom de ulike typene og om årsaker. Han drøfter mulige sammenhenger mellom symptom- og personlighetsforstyrrelser og har dessuten avsluttende kapitler om behandling og om overordnede vurderinger av forstyrrelsens natur.

Styrken i denne utgaven, som i den forrige, er Torgersens evne til å kombinere synsvinkler. Det er imidlertid også svakheter som trer tydeligere frem nå enn tidligere. Ertende utfall mot psykoanalytiske forståelsesformer er mindre forfriskende i dag enn for 15 år siden. Fagfeltet preges i dag lite av motstand mot diagnoser og tester. Enkelte vil hevde at det typiske mer er kritikkløse akseptering. Personlighets-